

5. *Mansfeld Y.* Cycles of War, Terror, and Peace: Determinants and Management of Crisis and Recovery of the Israeli Tourism Industry / Yoel Mansfeld. // *Journal of Travel Research*. – 1999. – №38. – pp. 30–36. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/004728759903800107>
6. *Arnaud F.* Memorial policies and restoration of Croatian tourism two decades after the war in former Yugoslavia/ Fanny Arnaud// *Journal of Tourism and Cultural Change*. – 2016. - 14(3). – pp. 270-290. URL: <https://doi.org/10.1080/14766825.2016.1169348>
7. *Naef P.* Voyage à travers un baril de poudre: Guerre et imaginaire touristique à Sarajevo/Patrick Naef//*Via. Tourism Review*. – 2012. - №1. URL: <https://doi.org/10.4000/viatourism.1257>
8. *Kelly I.* Tourism and reconciliation / I. Kelly, A. Nkabahona // *Tourism, progress and peace* / Omar Moufakkir, Ian Kelly. – Wallingford: CABI, 2010. – pp. 228–241. DOI:10.1079/9781845936778.0228
9. *Braithwaite D., Lee Y. L.* Dark tourism, hate and reconciliation: The Sandakan experience./ Dick Braithwaite, Yun Lok Lee//*International Institute for Peace. Through Tourism Occasional*. – 2006. - Paper 8.
10. *Dorsey M.* Post-War Tourism in the Reconciliation Process of New Zealand Vietnam War Veterans / Maria Dorsey // *Role and Impact of Tourism in Peacebuilding and Conflict Transformation* - . 2021. – pp. 108–134. DOI:10.4018/978-1-7998-5053-3.ch007
11. *Sönmez S., Apostolopoulos Y.* Conflict Resolution Through Tourism Cooperation? The Case of the Partitioned Island-State of Cyprus / Sevil Sönmez, Yorghos Apostolopoulos // *Journal of Travel & Tourism Marketing*. – 2000. – №9 (3). – pp. 35–48. DOI:10.1300/J073v09n03_03
12. *Higgins-Desbiolles F.* Reconciliation Tourism: Tourism Healing Divided Societies! / Freya Higgins-Desbiolles // *Tourism Recreation Research*. – 2003. – №28(3). – pp. 35–44. DOI:10.1080/02508281.2003.11081415

Мацука Вікторія

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У ТУРИЗМІ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ

Зміст туристських ризиків охоплює загрози щодо суб'єктів та об'єктів туристичного ринку. Ці загрози поширюються на об'єкти інфраструктури, підприємства туристичної індустрії та самих туристів і можуть суттєво коригувати рівень туристської активності. На кількісному рівні туристський ризик визначається як можлива величина матеріальних та фінансових втрат, що виникають на туристичних підприємствах та у їх взаємовідносинах з туристами. Втім, небезпеки та втрати можуть виникнути лише для самого туриста (окремо від інших суб'єктів туристичного ринку) при його підготовці, здійсненні та завершенні туристичної поїздки. Головні специфічні риси туристського ризику – це його багатоаспектність та мультиплікативність. Вони пов'язані зі сполученістю галузей, що включаються в туристичну індустрію, які збільшують позитивний ефект від туризму через дію механізму мультиплікатора.

Аналіз інформації щодо розвитку національного та світового туризму дозволив визначити чинники ризику туристичної індустрії, об'єднав їх у 4 групи: природні, соціально-політичні, макроекономічні та науково-технічні чинники

[1, с.9]. Розглянемо детальніше соціально-політичні чинники, а саме фактор війни в Україні.

Під час війни може здатися, що про подорожі всі забули. Але це не зовсім так: в Україні залишаються багато сімей з дітьми, які потребують відпочинку, зміни обставин та оздоровлення. Люди, які мають джерела доходів, намагаються організувати відпочинок у відпустці за своїми улюбленими маршрутами. Втім, війна внесла свої корективи. У перші тижні війни туристичні подорожі зупинилися повністю. Ситуація була нестабільною, чимало людей виїжджали за кордон, щоб врятуватися. Але, поступово стало зрозуміло, що війна не закінчиться швидко, тож треба адаптуватися до нових реалій життя. Літом, яке традиційно є піковим сезоном для подорожей, попит почав відновлюватись знову. Однак, якщо порівнювати теперішні бронювання із показниками попереднього року (який також був дуже складним через пандемію коронавірусу), то зменшення буде значним. Так, за даними внутрішньої статистики одного з найбільших українських туроператорів, у червні 2022 року тури з України забронювали близько 1440 туристів, а того ж місяця 2021 року – понад 95000 туристів. Якщо розглянути світові дані, то Всесвітня туристична організація прогнозує втрати понад 14 мільярдів доларів США у 2022 році – стільки приносили світовій економіці туристи з Росії та України, які тепер не подорожуватимуть. Такі цифри демонструють загальний стан туристичної галузі. У майбутньому ми, сподіваємося, на відновлення, але щодо виїзного туризму з України багато що залежатиме від швидкості відновлення економіки після військового конфлікту [2].

З іншого боку, є й додаткові чинники негативного впливу військового конфлікту. Європейська туристична комісія, яка проводила дослідження настроїв туристів, дійшла висновків, що 19% опитаних китайських та 41% японських туристів не готові подорожувати до країн ЄС через агресію Росії. Зупинка авіапЕРЕВЕЗЕНЬ стала одним із критичних чинників для туристичної галузі. Зараз туроператори прагнуть компенсувати закрите небо поїздками автобусами з регіонів, що знаходяться на великому відстані від бойових дій. Частіше пропонують такі варіанти подорожей: автобусні тури з міст України та авіатури з аеропортів країн-сусідів. Один з таких варіантів – Кишинів. Звідти, наприклад, рейси виконуються до Туреччини, Чорногорії, Єгипту, Греції (острів Крит). При цьому туроператори також організують трансфери до столиці Молдови з Києва, Житомира, Вінниці, Одеси, Дніпра, Кропивницького та інших міст України. Автобусні тури, доступні до Болгарії, Туреччини та Чорногорії. Виїзди організовані з таких міст України: Києва, Білої Церкви, Умані, Одеси, Ізмаїлу, Львова, Івано-Франківська, Чернівців, Коломиї, Житомира, Вінниці, Хмельницького, Кам'янця-Подільського. Рідкий варіант - автобусний тур до Греції. Такі тури

зараз доступні з Києва. Крім того, поступово на галузь впливає ціновий чинник. Оскільки основні туристичні локації знаходяться в зоні євро, або партнери ведуть розрахунки в доларах, то вартість туристичної подорожі залежить від коливань валютного курсу. Ще один чинник для автобусних турів – збільшення цін на паливо. Так, через військові дії та удар, завданий українській економіці, ціна туристичних подорожей може зростати [2].

Головна роль у визначенні можливого рівня ризику, прогнозуванні можливості настання ризикових подій і без запізнення знищення їх несприятливих наслідків приділяється ризик-менеджменту.

Ризик-менеджмент – це концепція заходів щодо виявлення, оцінки, профілактики та страхування ризиків, а також охоплює стратегію та тактику управлінських дій.

Встановити черговість етапів з управління ризиками, дозволяє аналіз елементів кожної підсистеми, які описуються таким ланцюжком: постановка цілей управління ризиками → оцінка внутрішньої та зовнішньої середовища туристичного підприємства → визначення тактики та стратегії ризик-менеджменту → сортування засобів та методів управління ризиками → визначення призначення ресурсів та функціональних обов'язків → оцінка факторів ризику → розпізнавання ризиків → якісний та кількісний аналіз ризиків → побудова та виконання підсистеми адаптації до ризиків → розробка оціночних показників контролю → порівняння результатів туристичного ризик-менеджменту з цілями та контрольними показниками → виявлення негативних відхилень → визначення коригувальних дій → надання консультації щодо покращення ефективності управління ризиками [1, с. 32].

До методів ризик-менеджменту відносять: уникнення, утримання, передача (страхування), самострахування, створення системи обмежень, дисипація (розсіювання) [3, с. 84-85].

Управління ризиками, або ризик-менеджмент є процес прийняття та реалізації управлінських рішень, спрямованих на зменшення ймовірності настання несприятливого результату та зниження можливих втрат, спричинених їх реалізацією.

Саме використання методів ризик-менеджменту щодо діяльності туристичного підприємства як ключової фігури на ринку туристичних послуг дозволяє оптимізувати наявні ризики та спрогнозувати можливі.

Під час війни досить важко робити довгострокові прогнози – багато чинників залишаються невідомими. З одного боку, маємо значні руйнування інфраструктури, житлового фонду, підприємств, що сильно впливає на рівень життя

громадян. З іншого боку – медійна зацікавленість в Україні, яка може бути конвертована у туристичний бренд після закінчення війни.

Таким чином, після нашої перемоги скоріше відновиться в'їзний туризм. Принаймні передумови для цього є, хоч і існує потреба в якісних рекламних кампаніях у різних країнах для заохочення іноземних громадян відвідати Україну. Щодо виїзного туризму, то тут головний чинник – швидкість відновлення економіки та відкриття аеропортів. У будь-якому випадку туризм буде розвиватися, так як бажання людей подорожувати зберігається навіть у найскладніших часах та обставинах.

1. *Овчаров А. О.* Теория и методология управления рисками в туристско-рекреационном комплексе. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук специальности: 08.00.05 (1) - Экономика и управление народным хозяйством (теория управления экономическими системами). – М., 2009. – 46 с.
2. *Артюх К.* Туризм воєнного часу: хто і як їздить подорожувати з України. УНІАН Інформаційне агенство. Новини. Туризм. 01.08.2022. URL: <https://cutt.ly/WZPjTTB> (дата звернення: 04.08.2022).
3. *Медяник А.В.* Специфика процесса управления рисками на предприятиях туристической индустрии. Physical Culture. Sport. Tourism. Motor Recreation. 2017. Vol. 2, no. 1. p. 81-87. URL: <https://cutt.ly/bZPc8kM> (дата звернення: 04.08.2022).

Кучай Оксана

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ризик є невід'ємним атрибутом фінансово-господарської діяльності туристичних підприємств і потребує значної уваги з боку фінансових менеджерів. Існування певного рівня ризику операцій зовсім не означає, що від них треба відмовитися. Адже відмова буде рівнозначною втраті очікуваних доходів і прибутків. В усьому потрібна міра і зваженість фінансових рішень. Важлива роль у визначенні допустимого рівня ризику, прогнозуванні імовірності настання ризикових подій та своєчасній нейтралізації їх негативних наслідків відводиться ризик-менеджменту.

Ризик-менеджмент – це система заходів щодо виявлення, оцінки, профілактики та страхування ризиків і включає стратегію і тактику управлінських дій [1].

Система управління ризиками орієнтована на досягнення певної мети – мінімізації втрат (фінансових, кадрових, матеріальних тощо) організації. Це означає, що перелік завдань, що вирішуються даною системою значно вужче,